

Drept penal român

Partea specială

Curs universitar

Conf. univ. dr. Nasty Marian Vlădoiu

Drept penal român

Partea specială

Curs universitar

Universul Juridic

București

-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VLADOIU, NASTY MARIAN

Drept penal român: partea specială : curs universitar / Nasty Marian Vlădoiu. -
București : Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-480-6

343(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Cuvânt-înainte

Prezentul curs respectă programa universitară și este destinat cu prioritate studenților, ca materie pentru examenul de an și pentru cel de licență, dar și candidaților la concursul de admitere în magistratură și avocatură. Acesta poate fi util și practicienilor în domeniul dreptului penal, care se vor confrunța zi de zi cu situații delicate și ori de câte ori în procese se vor aplica ambele coduri, având în vedere principiul *mitior lex*.

Dorim ca acest curs să fie o lucrare utilă și eficientă, care să lămurească diferite aspecte de interes. Era necesar un Cod penal nou sau nu? Aceasta este o întrebare la care vom încerca să prezentăm un răspuns succint, dar nu lapidar, în rândurile ce urmează. Vom pleca de la adoptarea Constituției României din 1991, ce a suportat modificări în 2003, ca motiv principal pentru adoptarea unui nou Cod penal. Vom analiza necesitatea adoptării și în raport de intrarea României ca membru deplin în Uniunea Europeană și vom continua cu evoluția societății românești în ultimii 20 de ani, pentru ca, în final, să considerăm armonizarea legislației naționale cu cea europeană și în materie penală, o condiție *sine qua non* în pledoaria pentru adoptarea unui nou Cod.

Cele de mai sus constituie, în viziunea noastră, pilonii principali pe care se bazează răspunsul că un nou Cod devenise o necesitate, și nicidecum un moft doctrinar.

Cursul urmează, ca mod de prezentare a infracțiunilor, organizarea din actualul Cod, singurele legături cu vechiul Cod fiind partea de final a structurii de studiu a infracțiunii – *Evoluția legislativă*.

Am dorit, astfel, să prezentăm aspectele esențiale pentru existența fiecărei infracțiuni și să îndrumăm pe cei interesați să analizeze în detaliu doctrina existentă în România în materia Drept penal special.

Prezentarea fiecărei infracțiuni în parte se face în cadrul **structurii de studiu a infracțiunii**, așa cum am dorit să o numim și să o personalizăm, față de alți specialiști, spre a nu se confunda cu structura esențială a infracțiunii, care include doar latura obiectivă și pe cea subiectivă, lăsând în afară, ca și condiții concomitente ori preexistente infracțiunii, obiectul, subiecții, locul, timpul și condiția premisă. Atragem atenția asupra faptului că, tot într-o notă personală, în structura de studiu a infracțiunii prezentăm *Condiția premisă* pentru existența unei infracțiuni, în loc de sintagma *situație premisă*, folosită în alte lucrări. Considerăm mult mai potrivită această denumire, deoarece situația, starea, calitatea pot fi definite ca și condiție preexistentă infracțiunii, în schimb, uzitând sintagma *situație premisă*, suntem forțați să definim *situația* ca și *situație*, adică un termen prin el însuși, ceea ce nu ar corespunde întocmai rigurozității academice. În aceeași notă personală, prezentăm fapta penală care face obiectul analizei sub denumirea de *Fapta incriminată*, iar valorile sociale protejate prin norma juridică penală le-am reunit sub sintagma *Obiectul ocrotirii penale*.

În partea finală a structurii de studiu a infracțiunii am insistat pe *Explicații de interes practic*, astfel facilitându-i studentului sau practicianului înțelegerea legăturii, a aparentei legături și/sau a modului în care în practică se pot face erori de încadrare.

În încheiere, transmitem mesajul de „Bună lectură”, arătând, în modul cel mai practic, că sistemul juridic românesc continuă în perfecționarea și îmbunătățirea sa, ca urmare firească a evoluției societății în care trăim și a deschiderii statului de drept spre o

democrație bine înțeleasă, precum și ca urmare a însușirii de către acesta a exigențelor Uniunii Europene.

În speranța că un umil scriitor al dreptului oferă o lucrare utilă studenților și practicienilor, concluzionez prin materializarea unui gând:

Democrația are un mare neajuns, și anume acela de a amesteca valorile cu nonvalorile în virtutea respectului drepturilor omului, și un mare păcat, constând în aceea că se exagerează libertatea de exprimare, încălcându-se dreptul generațiilor viitoare la adevărata istorie și reala cultură.

Autorul

Abrevieri

alin.	alineat
art.	articol
C. civ.	Codul civil
C. pen.	noul Cod penal
C. pen. 1969	Codul penal din 1969
C. pr. pen.	noul Cod de procedură penală
Convenție	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
dec.	decizie
Dreptul	Revista „Dreptul”
ed.	ediția
Ed.	Editura
<i>ibidem</i>	în același loc
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	litera
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
nr.	numărul
n.r.	nota redacției
op. cit.	opera citată
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
p.	pagina
pct.	punct
pp.	paginile
s.n.	sublinierea noastră
ș.a.	și alții (altele)
urm.	următoarele
vol.	volum

Noțiuni introductive

I. Noțiunea, structura și caracteristicile Părții speciale a dreptului penal

1. Definiția dreptului penal

Dreptul penal este acea ramură a dreptului public ce a primit în literatura juridică, de-a lungul timpului, multiple definiții. Unii autori îl consideră ca o „ramură a sistemului de drept cu privire la totalitatea normelor juridice care reglementează relațiile de apărare socială prin interzicerea ca infracțiuni, sub sancțiuni specifice, denumite pedepse, a acțiunilor sau inacțiunilor periculoase pentru valorile sociale, în scopul apărării acestor valori, fie prin prevenirea infracțiunilor, fie prin aplicarea pedepselor persoanelor care le săvârșesc”¹. Alți autori² definesc dreptul penal ca o „ramură a sistemului nostru de drept, alcătuit dintr-o totalitate de norme juridice legiferate de puterea legislativă, care stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, condițiile răspunderii penale, sancțiunile și alte măsuri ce urmează a fi aplicate sau luate de către instanțele judecătorești persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept”.

În opinia noastră, dreptul penal este acea ramură a dreptului public care conține totalitatea normelor juridice existente la un anumit moment dat într-un sistem juridic de referință, norme ce reglementează raporturile dintre stat ca protector al valorilor sociale ocrotite și cei ce aduc atingere acestor valori și care au scopul prevenirii fenomenului infracțional sau, în ultimă instanță, al combaterii acestuia prin aplicarea forței de coerciție a statului, materializată prin pedepse, măsuri educative și/sau măsuri de siguranță.

Normele dreptului penal sunt structurate în cadrul Codului penal în două părți – Partea generală și Partea specială.

Partea generală conține reglementarea precisă și completă a tot ceea ce este esențial și comun categoriilor juridice infracțiune, răspundere penală și sancțiuni de drept penal³.

2. Noțiunea de „Parte specială a Codului penal”

În opinia noastră, Partea specială a Codului penal cuprinde totalitatea faptelor incriminate ca infracțiune, ansamblul caracteristicilor specifice și esențiale pentru realizarea conținutului juridic al infracțiunii, sancțiunile de drept penal aplicabile persoanei care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, cu vinovăție, faptă nejustificată și imputabilă persoanei. În Codul penal în vigoare, diferența față de vechiul Cod se face prin aceea că *pericolul social este relevat în trăsătura esențială a prevederii în legea penală*. În plus, se cer cumulativ îndeplinite alte două trăsături esențiale pentru existența infracțiunii, și anume fapta să fie nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o.

¹ C. Bulai, *Drept penal român*, vol. I, Casa de Editură și Presă „Șansa”, București, 1992, p. 7.

² Al. Boroș, *Drept penal. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 1.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, R. Stănoiu, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 6.

Apreciem că în Codul penal în vigoare, prin art. 15 alin. (1), *legiuitorul a înlăturat, în mod corect, „pleonasmul juridico-penal”* existent în art. 17 alin. (1) C. pen. 1969, întrucât, prin prevederea în legea penală, fapta fusese deja considerată ca având un grad de pericol social apreciat ca suficient pentru a fi incriminată. Nu suntem de acord cu ideea conform căreia *dispare pericolul social ca trăsătură esențială a infracțiunii*. De altfel, nici nu ar avea cum o trăsătură esențială, așa cum era considerată până la apariția noului Cod, să dispară totalmente în noua viziune a legiuitorului. În acest fel s-ar fi negat chiar rădăcinile existențiale ale infracțiunii ca instituție de drept penal. Considerăm că trăsătura prevederii în legea penală conține intrinsec trăsătura pericolului social, aceasta regăsindu-se în conținutul celei dintâi. Oricum, se va avea în vedere distincția dintre pericolul social abstract, ca și conținut al trăsăturii esențiale a infracțiunii (prevederea în legea penală), și pericolul concret pentru ordinea publică, ca și condiție pentru luarea măsurii arestării preventive, prevăzută de art. 223 alin. (2) C. pr. pen.

O altă schimbare radicală de viziune a legiuitorului, creator al Codului penal în vigoare, pe care o împărtășim întru totul, constă în aceea că *persoana este valoarea socială fundamentală ocrotită*, cu aceasta începându-se prezentarea infracțiunilor din Partea specială. Codul penal anterior reglementa cu prioritate infracțiunile contra siguranței statului, ceea ce ne arată în mod evident că legiuitorul comunist considera interesele statului mai presus de persoană și de interesele acesteia. Este interesant de analizat în contextul actual ceea ce scria profesorul Vintilă Dongoroz¹: Ocrotirea are ca obiect, în dreptul socialist, *relațiile sociale* (s.n.) a căror existență (adică normala formare, desfășurare și dezvoltare) nu este posibilă și nu poate fi asigurată decât prin incriminarea și sancționarea faptei care prezintă pericol social. Relațiile sociale astfel ocrotite formează *obiectul juridic* (s.n.) al infracțiunii.

Ocrotirea relațiilor sociale care sunt amenințate sau atinse prin săvârșirea unei fapte care prezintă pericol social, ca obiect juridic al infracțiunii, este o concepție proprie dreptului socialist; în dreptul penal burghez, obiectul juridic al infracțiunilor îl formează drepturile, interesele sau bunurile care, în orânduirea capitalistă, au ca principali și reali beneficiari pe membrii clasei dominante.

În locul acestei concepții individualiste a dreptului penal burghez, dreptul penal socialist, și deci și Codul penal din 1969, consacră concepția socialistă, potrivit căreia ocrotirea legii penale privește relațiile sociale de tip socialist, prin această ocrotire fiind deopotrivă apărați toți membrii societății și fiecare membru în parte.

Așadar, în sistemul Codului penal din 1969, obiectul juridic al ocrotirii penale și, deci, al infracțiunilor îl formau relațiile sociale.

Dacă așa stăteau lucrurile sau nu din punctul de vedere al marelui profesor, dacă aceasta era convingerea sa științifică sau nu este irelevant în acest moment. Cert este că, la acea dată, aprecierile științifice trebuiau să țină cont de demagogia și doctrina politică, iar profesorul Dongoroz a făcut-o așa cum deja ne-a obișnuit, definind de o manieră profesionistă deosebită lucruri relativ forțate de regim.

Este evident faptul că relațiile sociale sunt create de către persoane în jurul și în legătură cu acestea, în respectul intereselor și drepturilor persoanei, a protecției universalității de bunuri, iar protecția penală a acestora este nu numai necesară, ci și

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*, vol. III, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 3.

suficientă. Este mult mai lesne și util să protejezi valori sociale concrete, ca obiect juridic, decât noțiuni abstracte, cum ar fi relațiile sociale pe care le proteja statul socialist. Legiuitorul creator al Codului penal în vigoare revine la o protecție printr-un sistem juridic democratic, în care persoana, drepturile și interesele, precum și bunurile acesteia sunt scopul legii penale.

Specific Părții speciale a dreptului penal considerăm a fi și conceptul de *încadrare juridică*, concept a cărui aplicare practică, nu de puține ori, a dus la erori judiciare grave și, în final, la realizarea defectuoasă a actului de justiție penală. Realizarea încadrării juridice este rezultatul expertizei și deprinderii de a aplica legea penală, de a identifica în starea de fapt stabilită pe baza probelor administrate în cauză împrejurările esențiale care corespund trăsăturilor conținutului juridic al unei infracțiuni.

În concluzie, încadrarea juridică a unei fapte ca infracțiune este un proces riguros, de aplicare a mai multor operațiuni specifice, prin care fapta primește tiparul legii penale și se identifică la perfectă stare de fapt cu totalitatea dispozițiilor penale aplicabile în speță.

3. Structura Părții speciale a Codului penal

În cadrul Părții speciale, infracțiunile sunt structurate, în primul rând, după obiectul juridic generic, formându-se titluri, în ordinea importanței acordate obiectului ocrotirii penale. Spre exemplu, infracțiuni contra persoanei, infracțiuni contra patrimoniului, infracțiuni contra statului etc.

O a doua împărțire se materializează prin aceea că un titlu este structurat în două sau mai multe capitole ce au la bază trăsături comune, specifice (de exemplu: infracțiuni contra vieții, infracțiuni contra integrității corporale și sănătății, infracțiuni contra libertății persoanei etc.).

Elementul de bază în structura Codului penal, Partea specială, este însă *articolul*, care fixează conținutul juridic al fiecărei infracțiuni. Facem precizarea că raportul dintre articol și norma de incriminare este unul de parte-întreg, deoarece articolul poate să conțină, pe lângă incriminarea faptei ca infracțiune, și alte precizări, cum ar fi cele cu privire la aspectele procesuale, cauzele de impunitate etc.

Vizavi de cele arătate, facem precizarea că, mai sus, am definit *Partea specială a Codului penal*, și nu *Partea specială a dreptului penal*, pe care o considerăm o ramură a dreptului penal ce se ocupă cu studiul tuturor normelor juridice penale existente în principal în Codul penal, Partea specială (art. 188-445 C. pen.), dar și în legile speciale nepenale (de exemplu: Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, Legea nr. 31/1990 privind societățile etc.).

II. Structura de studiu a infracțiunii

Pentru analiza infracțiunilor prevăzute în Codul penal actual și descrise în cuprinsul acestui curs, avem în vedere următoarele elemente componente ale *structurii de studiu a infracțiunii*, așa cum o denumim și personalizăm.

1. Fapta incriminată este denumirea pe care o folosim pentru a reda articolul din Codul penal care incriminează fapta penală analizată. Spre deosebire de alți doctrinari, care

au ales să folosească noțiuni de genul „Normă incriminatoare”¹, „Concept și caracterizare”², „Noțiune”³, noi am considerat că aceasta este cea mai potrivită pentru a prezenta *ad litteram* textul de lege.

2. Obiectul protecției penale este sintagma folosită de noi în locul celei de „Obiectul ocrotirii penale” sau, mai simplu, „Obiectul juridic”, denumiri folosite de către alți doctrinari pentru a puncta valorile sociale protejate prin normele penale.

Obiectul juridic generic reprezintă valorile sociale general acceptate, comune unui grup de infracțiuni, acesta fiind criteriul în funcție de care infracțiunile din cuprinsul Codului penal sunt grupate în titluri (de exemplu: Titlul I – Infracțiuni contra persoanei etc.) și capitole (Capitolul I – Infracțiuni contra vieții etc.). *Obiectul juridic specific (special)* este valoarea socială protejată în concret prin incriminarea unei fapte penale. Spre exemplu, obiectul juridic specific *principal* al infracțiunii de tâlhărie este posesia sau detenția unui bun, iar obiectul juridic *secundar* constă în viața, integritatea corporală ori sănătatea persoanei, libertatea psihică a acesteia.

Obiectul material constă în valoarea socială materializată într-un bun sau lucru împotriva căruia se îndreaptă acțiunea sau inacțiunea care constituie elementul material. Nu toate infracțiunile au obiect material, ci, de regulă, doar infracțiunile de rezultat. În infracțiunea menționată mai sus, spre exemplu, *obiectul material principal* este un bun mobil, în timp ce obiectul material *secundar* îl reprezintă corpul persoanei.

3. Subiecții. *Subiectul activ* este persoana fizică sau juridică ce săvârșește infracțiunea și care urmează să fie trasă la răspundere penală. În funcție de prevederile din norma penală, acesta poate fi necircumstanțiat sau trebuie să aibă o anumită calitate. De asemenea, trebuie precizat dacă fapta poate fi săvârșită doar de către o persoană sau dacă este susceptibilă de participație penală (instigare, complicitate, coautorat).

Subiectul pasiv este persoana fizică sau juridică vătămată prin săvârșirea infracțiunii, circumstanțiată ori necircumstanțiată.

4. Condiția premisă reprezintă o stare, situație sau calitate prealabilă, necesară pentru existența infracțiunii, însă nu se regăsește în ipoteza tuturor infracțiunilor.

5. Conținutul constitutiv

5.1. Latura obiectivă constă în activitatea infracțională a făptuitorului.

Elementul material este o acțiune ori o inacțiune care materializează actul de conduită interzis (*verbum regens*). Este expres prevăzut în norma de incriminare, putându-se realiza prin una sau mai multe acțiuni sau inacțiuni ori acțiuni și inacțiuni alternative ori cumulative.

Urmarea imediată constă în consecințele asupra realității pe care le produce elementul material, respectiv fie o pagubă materială (în ipoteza infracțiunilor de rezultat), fie o stare de pericol (în situația infracțiunilor de pericol).

Legătura de cauzalitate reprezintă relația cauză-efect care trebuie să existe între elementul material și urmarea imediată pentru realizarea laturii obiective a infracțiunii. Aceasta trebuie stabilită, în ipoteza infracțiunilor de rezultat, însă rezultă din materialitatea faptei și, în consecință, nu trebuie demonstrată, dacă suntem în prezența unei infracțiuni de pericol.

¹ V. Cioclei, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei*, Ed. C.H. Beck, București, 2009.

² V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, vol. III.

³ M. Udroi, *Drept penal. Partea generală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011.